

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐԲ ՏԵՐՏԵՐԵԱՆԻ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

«Զիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայնիցի»

Ի ձեռին ունինք նոր հրատարակուած
Եղիշէ Արքեպօ. Տէրտէրեանի շուրջ հա-
րիւր էջնոց գրքոյկը ի պատասխան «Արեւ»
օրաթերթի մէջ երեւցած «Երիմակաւորոյ
մը ստորագրած ութ յաջորդական յօդ-
ուածներուն, ինչպէս նաեւ Հաշուեքնին
Յանձնախումբի Զեկոյցին:

«Երիմակաւոր» պիտականուանալը,
վերոյիշեալ յօդուածներուն մէջ կատա-
րած է չարք մը ծանր ամբաստանութիւն-
ներ և վերագրումներ, Ս. Յակոբեանց
գահակալին դէմ, որուն ի պատասխան
նոյնինքն Պատրիարքը հրապարակած է
վերոյիշեալ գրքոյկը:

Սրբազան Պատրիարքը իր գրքին մէջ
մէկ առ մէկ կը հերքէ նախ Հայրապետա-
կան Յանձնախումբին վերագրումները,
անոնց «միակողմանի» և անկատար տեղե-
կագիրը և ապա կը ճշդէ ինքնութիւնը
«Երիմակաւոր»ին, որ ըստ իրեն, ուրիշ
մէկը չէ, էթէ ոչ Շահէ Արք. Աճէմեանը:

Եղիշէ Սրբազան չարք մը ծանր ամ-
բաստանութեանց տակ կ'առնէ Շահէ Արք.
Աճէմեանը և այս առթիւ ի յայտ կը բերէ
ծածուկ մնացած տխուր իրադարձութիւն-
ներ:

Տրուած ըլլալով որ մամուլի մէջ
հրատարակուած էր Յանձնախումբին Զե-
կոյցը և ինչ որ խոռովի ազդեցութիւն
գործած էր շատերուն վրայ, այդ պատ-
ճառով ալ արդար է որ ընթերցող հասա-
րակութիւնը վերաբնոր գառնայ Սրբա-
զան Պատրիարքին պարզած լուսաբանու-
թեանց:

Այս տողերը գրողը քանի մը շարաթ-
ներ առաջ ինք ևս կարդացած էր Յանձ-
նախումբին Զեկոյցը և կը կարծէր, որ
իւրօք, Եղիշէ Սրբազան իրաջողութեան
վանքապատկան դրամներ:

Բայց կարդալէ ետք Եղիշէ Պատ-
րիարքի գրքոյկը, համոզուած է այժմ,

որ Հայրապետական Յանձնախումբը կողմ-
նակալ, թերի և անկատար տեղեկագիր
մը հրամցուցած է հանրութեան:

Արդար և տեղին է նաեւ վաղգէն վե-
հափառ Հայրապետին կողմէ նորոգ կա-
տարուած կարգադրութիւնը, որով Սրբոց
Յակոբեանց Միաբնական Ժողովին կը
թողու ան ճշդեւու և դատելու իրողու-
թիւնը:

Եղիշէ Պատրիարք Սրբազանի գրքոյ-
կին մէջ կան նաեւ պատճէնները այն նա-
մակներուն, զորս վանքին երկարամեայ
կալուածոց Գարտուղարին, Հաշուակալին,
Գանձապահին և վարձքերու Գանձիչին
կողմէ գրուած են:

Այս պատճեանները մէկ առ մէկ և
լի փաստարկութիւններով ոչ թէ լոկ կը
հերքեն Յանձնախումբին Զեկոյցը, այլ
նաեւ կը դատապարտեն անոնց միակող-
մանի, անճիշդ և անկատար քննութիւնը:

Կալուածոց Գարտուղար Պր. Գէորգ
Հինդլեան կը շեշտէ որ վերջին քսան
տարիներու ընթացքին կատարուած են
կարգ մը ապօրէն և սխալ բարաքներ,
որոնց պատասխանատուութիւնը ամբող-
ջապէս կը ծանրանայ կալուածոց Տեսչին՝
այսինքն Շահէ Արք. Աճէմեանի վրայ:
Նոյն ամբաստանութիւնը կ'ընեն նաեւ
վանքի Հաշուակալը՝ Պր. Ս. Գալաճեան
և Գանձապահը՝ Պր. Մ. Մանուկեան:

Անոնց կ'ամբաստանեն Շահէ Արք.
Աճէմեանը քանակիի դրամներու, ապօրէն
անհետացման յանցանքով, ինչպէս նաեւ
կալուածոց վաւերաթուղթերու, դրամա-
տան հաշուեթուղթերու, տասներկու տար-
ուան նիւմտից տոմարներու և այլ կարե-
ւոր ինչքերու իր մօտ պահած ըլլալու
մեղքով:

Հաւառակ անոր, որ Շահէ Արք. այլ
ևս Միաբնութեան մօտ չի կազմիր և
անպաշտօն է, և սակայն կը մերժէ իր

քով մնացած վերոյիշեալ վաւերաթուղթերուն յանձնումը Պատրիարքարանին։

Աւելին, Յանձնախումբի անդամները տեղեակ ըլլալով հանդերձ վերոյիշեալ իւրաքանչիւր, ոչ մէկ փորձ ըրած են ձեռք անցնելու Շահէ Արք.ի կողմէ գրաւուած այդ վաւերաթուղթերը։

Յանձնախումբի անդամները լրիւ կազմով քննութիւն չեն կատարած և չեն կատարած արդար քննութիւն մը, ինչ որ պատճառաբանեալ կերպով կը ճշդեն վանքին Հաշուապահը, կալուածոց Քարտուղարը և Գանձապահը։

Վերոյիշեալ պաշտօնեաները և Պատրիարք Սրբազանը կ'ամբաստանեն Շահէ Արք. Աճէմեանը, որ անկտացուցած կամ իւրացուցած է մեծ գումարներ, ինչպէս Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ ճարտարապետական ծախսի համար Շահէ Արք.ի յանձնուած է 430,000 Ամերիկեան Տոլարի գումարը, որուն փոխարէն տն ծախսած է միայն 73,500 Տոլար։

1981ին, Շահէ Արք. Ամերիկա եկած է և հանգստեակած 875,000 Տոլար, որմէ ոչինչ տեսած է Ս. Յակոբեանց վանքը։

Ներքին Պատրիարք յստակ կերպով կը ճշդէ, որ Պատրիարքարանի տոմարները բաց են քննութեանց համար։ Առ այդ, հրաւէր կ'ուղղէ երեք հայ կուսակցութեանց, երկուական ներկայացուցիչ զըրկելու Պատրիարքարան, հաստատելու համար իր ըսածներուն ստուգութիւնը։

Գրքոյի ժէշն տպուած է նաև պատահէնը նամակի մը, որ գրուած է Լոյսանսքենակ հնագէտ Քարմէն Տէսթըրի կողմէ։

Շահէ Արք. Տիկին Տէսթըրին յանձնած է նաև, վաճառելու համար, 1800-ական թուականներուն հիւսուած ռեկոնստրուկտիւր մը, Ս. Յակոբ Գլխադիրին մօրթիով ընդհուլուցուած։

Գրքոյի ժէշն նկարագրուած է տխուր և սրտաճգնիկ պատմութիւնը Անթիլիասի վանքէն Շահէի ձեռքով գողցուած Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի Աջին և այլ սրբութեան, և թէ ինչպէս ամբողջ տարի մը իրջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոս, Միաբանութիւն և համայն ժողովուրդը սուսայտեցաւ, մինչև տնոնց բարերար յայանութիւնը։

Ներքին Սրբազան մէկ առ մէկ կը թուէ Շահէ Արք.ի կողմէ կատարուած տասնեակներով գողութիւններ։ Գրքով ինչքի գողութիւններ։ Գողութիւններ՝ մեծ և փոքր, զեղծարարութիւններ, դրամաշորթութիւններ, որոնց թուումն անգամ աւելորդ կը սեպենք, բայց որովհետեւ տնոնք կը ներկայացուին այնպիսի վաւերական փաստերով՝ որոնց ճշմարտութեան կասկածիլ չենք կրնար, յիշենք մէկ հատ՝ օրինակի համար։

«1967ին, երբ Իսրայէլի բանակը չքաւեց Հին Գողգոթը, Շահէ Վրդ. Իսրայէլացի պաշտօնեայի մը հետ կը բանալ Ամմանաքենակ Պր. Ռուբէն Քէչէճեանի Երուսաղէմի լուսանկարիչի խանութը և կը գողնայ բոլոր ֆաւէտները։ Ահա Պր. Քէչէճեանի բողոքագիր երկտողը, այդ օրերուն ինչի գրուած։ —

«Ամմանապոլիս Պատրիարք,

«Այս ի՞նչ տեսակ կղերականներ ունիք, նման գող Շահէին, որ մեր Երուսաղէմի խանութը բացեր է և բոլոր ֆաւէտները գողցեր է։ Այս խնդիրը ձեզի կը յանձնեմ և կը խնդրեմ որ զաւակնելու սիրոյն ստիպէք որ Շահէ Սրբազան հա զարմնէ իր գողցածները։»

«Շահէն՝ նոյն Իսրայէլի պաշտօնեային հետ կը կողոպտէ նաև խեղճ հնագիտական Պր. Օնանի խանութը, որ իր այս կորուստին հետեանքով անգամայն ճեղքու և մեռաւ։»

Եւ ի վերջ այս բոլորին, գրքին մէջ կը յիշուի Շահէի զիգած հարստութիւնները։ Իր ունեցած կալուածները Իսրայէլի մէջ, Լիբանանի, Ֆրանսայի, Ամերիկայի մէջ։ Կը յիշէ իր ունեցած հողերը, յարկաւորածիւնները և դեռ Երուսաղէմի մէջ նոր կառուցուող վեց յարկանի շէնքի մը մասին։

Գրքոյի ժէշն նկարագրուած է բարոյական ողբերգութիւն մը։ Սեռային մծղնութիւն մը, որ սահմակցուցիչ է պարզապէս և արկամանացի յաւատկելու։

Հէջ Շահէ, հոս պիտի հասցնէին քեզի քու աշխարհիկ և չհաղթուած և ձգտումներդ ու ճամբարակութիւններդ։ Քու զիգած այդ բոլոր հարստութիւններդ պիտի կարենան ապահովել քեզի հոգիի

խաղաղութիւն, հոգեկան երանութիւն ...
անշուշտ ո՛չ է, եւ ա՛յս է քու պատիժդ։
Ու պատիժդ կու գայ հող դարձած այն ծե-
րունիէն, որ կը կոչուի Զարհն վեհափառ։
Դուն ունիս անշուշտ անվիճելի կա-
րողութիւններ և ճարպիկութիւններ, սա-
կայն կը պակսի քեզի հոգեւորականի ա-
մենակարեւոր շնորհ՝ հաւատքը։ Ու այդ
հաւատքին պակասութիւնն է որ քայքայ-
յած է հողիդ ... և ինչպէս պիտի ըսէր
բանաստեղծը. —

«Պիսի գայ օր մը, աւա՛ղ, եւ այդ օրը կու
գայ օուօ՛՛
Երբ դուք, յոգնած պատառ, ամբաստանելոյ
եւ դուք ինքիդ,
Պիսի գոչես երեսիդ դատարանին մէջ հոգ-
ւոյդ ...
— Թուառակամ, ի՞նչ ըրի՛ր, ըսէ՛, հոգիդ
ի՞նչ ըրի՛ր։»

Եղիշէ Սրբազանի գրքոյկին մէջ հրա-
տարակուած է նաեւ նամակ մը, ուր յայտ-
նապէս կը պարզուի որ դուք մը կը նիւթ-
ուի Պատրիարքը իր Աթոռէն վար առնե-
լու։ Եւ դեռ աշխատանք կը տարուի, կո-
չերով, բողոքի նամակներով և հեռագիր-
ներով Ամենայն Հայոց վեհափառ կաթո-
ղիկոսն ալ մէջ խառնելու այս անբարու-
նակ վէճին։

Բայց իմաստուն և խոհական Հայրա-
պետը յստակօրէն կը ճշդէ իր դիրքը, որ
Պատրիարքը իր Աթոռէն վար առնելու
անմիտ արարքին չ'ուղեղը մասնակցիլ և
զայն կը գտնէ սխալ։

Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը ունի
իր անյեղի օրէնքները։ Արտաքին ազ-
դեցութիւններ կրնան վտանգել դարաւոր
վանքին կարգն ու սարքը։

Կը դժուարանանք անուն և տարազ
տուլ այս անսամանակ, անտեղի և ապե-
րասան արշաւին, որ կը միտի վտատակա-
ւոր և ալեգարգ Պատրիարք մը իր Աթո-
ռէն վար առնելու։

Եւ զարմանալին ա՛յն է, որ Եղիշէ
Արք. Տէրաճերանը իր գահէն վար առնել
Ղանացոյններ անո՛նք են։ Որ մինչև երէկ
իր ջերմ պաշտպաններն էին և երկրպա-
գունները։

Եղիշէ Սրբազան իր գրքոյկով հրա-
պտրակ հանած է այս միջին պայքարին
տխուր ժալքերն ու դերակատարները։

Ճշմարիտ և ապարտոյ դաւադիրը
ա՛յն է, որ համոզկեր միջոցներով դիժէ
հանած է և իր անսանձ ու ապերախտ ար-
շաւին կապած է բարի և միաժիտ հոգի-
ներ, արացաւ անձեր։

Պատրիարքը իր Աթոռէն վար առ
նել ... իր տեղը ո՞վ նստեցնելու համար ...

Ո՞վ է իրենց թեկնածուն։

— Տիրա՛ն Սրբազանը ...

— Ո՛չ, կ'ըսեն իրենք։

— Թորգո՛մ Սրբազանը ...

— Ո՛չ, կը կրկնեն դարձեալ։

Հապա ո՞վ է այս արշաւը կազմակեր-
պողներու թեկնածուն։

Ո՞վ կը մնայ, եթէ ոչ՝ նոյն թշուա-
ռականը, որուն տեղը ճանքանից մուտնն
է, պիտի ըսէր Երջանկայիշ. վեհափառը։

Քաղաքական ներկայ անկայուն կա-
ցութեան մէջ, մեզի կը մնայ երկար կեանք
և առողջութիւն մաղթել Ս. Յակոբեանց
Գահակալին, Եղիշէ Պատրիարքին, և ին-
չո՛ւ չ'յիշել իր մեծանուն նախորդին հին
Ապողոնեան մէկ պատգամը, որ կ'ըսէ.

— Մի՛ շարժեր դու զկամարներին,
քոնքի անշարժ լաւագոյնն է։

ԼՍԱ Աճեկըս

ԹՈՐԳՈՄ ՓՕՍԹԱՃԵԱՆ

